

LA IMPORTÀNCIA DE SER QUI ETS EN ELS TEUS SOMNIS

JOAN BURDEUS

Hannah Arendt

Del 1933 al 1939, any en què va haver d'abandonar Alemanya, la periodista Charlotte Beradt va recollir més de tres-cents somnis de gent normal que vivia sota el règim nazi. Un exemple: «Un SA s'està dret davant de la gran estufa blava tronada que tenim en un racó de la sala d'estar, on cada vespre seiem a fer petar la xerrada. Obre la porteta de l'estufa i aquesta comença a parlar amb una veu aguda i penetrant; pronuncia cada frase que hem dit contra el govern, cada broma que hem explicat. Déu meu, i ara què passarà, penso, i recordo tots els meus comentaris sobre Goebbels, però en aquell mateix instant veig clar que no ve d'una frase més o menys, que simplement coneixen tot el que cadascun de nosaltres hem pensat i dit en algun moment en cercles de confiança». Aquest somni el va tenir una mestressa de casa l'any 1933, quan encara no feia un any que Hitler havia arribat al poder.

L'ortodòxia freudiana ha insistit molt a distingir entre el contingut manifest i el contingut latent dels somnis. Però, tal com va observar el filòsof Reinhard Koselleck, en les històries oníriques recollides i comentades per Beradt a *El Tercer Reich dels somnis* (Ara Llibres), «els continguts latents i els manifestos gairebé se superposen». En altres paraules, el surrealista esdevé el millor mapa del real. Somnis recurrents d'objectes que delaten, cases que es queden sense parets, trigar una hora a alçar el braç per fer la salutació feixista, parlar en llengües que no s'entenen, etc. No cal trencar-se el cap per veure que l'inconscient dels individus enregistra la pèrdua de llibertat i de sentit

del col·lectiu, com el poder de l'Estat ha aconseguit penetrar fins als racons més privats i ja no hi ha distinció entre el dins i el fora ni forces per resistir-s'hi. És totalitarisme quan en l'angoixa i l'absurditat dels malsons reconeix perfectament la situació política de la vigília.

I no obstant això, Beradt detecta una particularitat en els somnis dels jueus assimilats: són igualment angoixants i alienadors que els dels seus compatriotes de ple dret, però no inclouen desviacions surrealistes; és com si l'amenaça del terror per als jueus fos prou tangible perquè la mera vida quotidiana faci el fet de malson. Per a Hannah Arendt, que va llegir les galeres de l'obra de Beradt i va quedar entusiasmada, això feia sentit. Ens ajuda a veure-ho un altre llibre publicat fa poc per Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, *A propòsit de Hannah Arendt*, un recull d'assajos d'Anna Masó, doctora en filosofia i professora de secundària, que analitzen el tractament que Arendt va fer sobre la qüestió jueva.

La distinció entre el públic i el privat era una de les claus de volta del pensament arendtià. Per a Arendt, la política és mediació, construcció d'hivernacles que ens emancipen de la natura i permeten la igualtat. El totalitarisme és la fallida de les separacions, quan el poder es fica dins i ja no hi ha discontinuïtat amb el que és a fora. Què va veure Arendt en la condició jueva que podria ajudar-nos a combatre-ho? Tal com ressegueix Masó, Arendt va criticar sistemàticament la voluntat dels jueus tant d'assimilar-se com d'autoexcloure's, de deixar de participar en les estructures de poder regular de les seves societats concretes. Així, reconèixer la pròpia identitat en comptes de dissoldre'ns en la falsa universalitat del burgès cosmopolita o del jueu ortodox, podria bastir un front de resistència, primer mental, després política. Tal com explica Masó, Arendt acaba el seu article «Retrat d'un període» amb la frase: «Si t'ataquen com a jueu, has de respondre com a jueu». Afirmar la dignitat de la nostra identitat diferenciada protegeix l'espai de llibertat. És un espai que comença amb la capacitat per somiar un món diferent d'aquell que ens ofega.

PAHOR, UN GRAN

XAVIER ANTICH

Quan Primo Levi publica *Si això és un home* el 1947, ben just se'n venen uns centenars d'exemplars, i l'editorial ha de quedar-se la tirada. El llibre no tindrà pràcticament lectors durant molts anys. Ningú no volia escoltar el que Levi explicava. Avui l'han llegit milions de persones a tot el món i és un dels clàssics de la literatura del xx.

La literatura concentracionària compta amb autors que són clàssics del nostre temps: Levi al capdavant, però també Elie Wiesel, Imre Kertész, Liana Millu, Charlotte Delbo, Jorge Semprún... Autors importants no només pel que expliquen, sinó per com ho fan, literatura en majúscules, que són alhora referents ètics i morals. N'hi ha més, de grans, encara desatesos? *Oitant!*

El Tercer Reich, el nazisme, els camps de concentració, l'anomenat Holocaust... Gràcies sobretot als *media*, a la literatura i al cinema són temes vius: el treball de memòria ha fet la seva feina. Però correm el risc de pensar que *això* ja ens ho sabem, que ja en tenim prou, que podem tancar el deure i la responsabilitat de recordar. Doncs no.

I arriba Boris Pahor, amb el volum de relats *La pira al port* (Periscopi). Ja hi era, en català, amb *Necròpolis* (Pagès), una obra mestra, tan dura que encara no ha trobat la seva recepció adequada. Ara, amb aquests contes, traduïts per Simona Skravec, assistim a una mostra antològica de la millor literatura testimonial del segle xx. Grandiosa. Un sobrevivent amb clara consciència de ser testimoni, encara als seus 107 anys. Hi trobem l'experiència dels camps nazis, escrita com mai no s'ha fet: l'escriptura de Pahor és singularíssima, molt potent. Però també hi són, i és la clau d'aquest llibre impressionant, els anys de la gestació de l'odi, una mirada clínica a l'ou de la serp, des de l'univers infantil que era el seu. I un acostament a Trieste, una de les ferides d'Europa, des de la perspectiva triestino-eslovena, que permet entendre moltes coses de la tragèdia de les fronteres i, també, de la violència contra les cultures minoritàries. Imprescindible. Sobretot ara.